

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 12 oktober 2012

Mål nr

B 2811-12

KLAGANDE

DS

Ombud och offentlig försvarare: Advokat EAZ

MOTPARTER

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. KS

c/o Advokat GW

Ombud och målsägandebitråde: Advokat GW

Ombud och målsägandebitråde efter substitution:

Advokat GBH

SAKEN

Övergrepp i rättssak m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts dom 2012-05-23 i mål B 1108-12

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på det sättet hovrättens domslut att Högsta domstolen

- frikänner DS från åtalet för övergrepp i rättssak,
- avslår KS skadeståndsyrkande och
- bestämmer fängelsestraffets längd till åtta månader.

Villkorligt medgiven frihet ska vara förverkad på det sätt som hovrätten har bestämt.

För försvaret av DS i Högsta domstolen tillerkänns EAZ ersättning av allmänna medel med 23 215 kr, varav 12 050 kr avser arbete, 5 525 kr tidsspillan, 997 kr utlägg och 4 643 kr mervärdesskatt.

För biträde åt KS i Högsta domstolen tillerkänns GW, efter rättelse för felräkning, ersättning av allmänna medel med 28 137 kr, varav 14 460 kr avser arbete, 6 945 kr tidsspillan, 1 105 kr utlägg och 5 627 kr mervärdesskatt.

Kostnaden i Högsta domstolen för försvaret och för biträdet åt målsäganden ska staten svara för.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

DS har yrkat att Högsta domstolen frikänner honom från ansvar för övergrepp i rättssak och befriar honom från skyldigheten att betala skadestånd till KS. I andra hand har han yrkat att straffet sänks.

Riksåklagaren och KS har motsatt sig att domen ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund m.m.

1. I enlighet med hovrättens dom har DS, på det sätt som redovisas i det följande, gjort sig skyldig till narkotikabrott, olovlig körning, rattfylleri, brott mot knivlagen och brott mot vapenlagen.
2. DS har av hovrätten även dömts för övergrepp i rättssak. Frågan i Högsta domstolen är om han har gjort sig skyldig till ett sådant brott samt hur påföljden ska bestämmas.
3. När det gäller åtalet för övergrepp i rättssak har riksåklagaren i Högsta domstolen justerat gärningsbeskrivningen till att lyda enligt följande.

I Örebro tingsrätt hölls den 20 december 2011 huvudförhandling mot personer med anknytning till Black Cobra avseende bl.a. utpressning mot KS. KS har hörts som målsägande i målet och UK skulle två dagar senare höras som vittne.

DS har samma dag utanför rättssalen, genom att lämna uppgifter till KS och UK, angripit KS för att han avlagt vittnesmål i förhandlingen. DS har därvid presenterat sig som representant för Black Cobra och därvid erbjudit sig att betala det skadestånd KS begärt i förhandlingen om denne tog tillbaka det han sagt i målsägandeförhöret. DS uppsåt har omfattat att uttalandet skulle komma till KSs kännedom.

Gärningen har för KS medfört lidande och olägenhet.

4. Enligt riksåklagaren inrymmer gärningsbeskrivningen både det fallet att DSs handlande *innefattade* en gärning som medförde lidande eller olägenhet för KS, och det fallet att handlandet *innebar hot om* en sådan gärning; det var enligt riksåklagaren fråga om antingen det ena eller det andra. Riksåklagaren har, när det gäller påståendet om hot, inte preciserat vilken gärning som hotet närmare bestämt skulle ha avsett. Vad riksåklagaren sålunda har förklarat strider inte mot ordalagen i gärningspåståendet. Något hinder föreligger därför inte för Högsta domstolen att pröva åtalet i enlighet med denna innebörd.

Övergrepp i rättssak

5. Enligt 17 kap. 10 § första stycket andra meningen brottsbalken ska den som ”med någon [...] gärning, som medför lidande, skada eller olägenhet, eller med hot om en sådan gärning angriper någon för att denne avlagt vittnesmål eller annars avgett utsaga vid förhör hos en myndighet eller för att hindra honom eller henne från att avge en sådan utsaga” dömas för övergrepp i rättssak.

6. När bestämmelsen kom till uttalades i lagstiftningsärendet att lagtexten inte begränsar det straffbara området till åstadkommande eller hot om åstadkommande av någon menlig effekt av mera allvarligt slag. Det framhölls dock att gärningsmannen förutsätts ha haft för avsikt att hindra eller tvinga den berörde, eller att hämnas för vad denne har gjort, och att sådana gärningar är straffvärda så snart de över huvud taget har inneburit någon skadeverkan eller

inneburit ett hot om det. Dessa uttalanden gjordes i anslutning till bestämmelsen om förgripelse mot tjänsteman (dåvarande 10 kap. 2 § strafflagen), som såvitt nu är i fråga innehöll väsentligen samma avgränsning av det straffbara området som bestämmelsen om övergrepp i rättssak (dåvarande 10 kap. 9 § strafflagen). (Se prop. 1948:80 s. 158, jfr s. 168.) De får uppfattas så att begränsningen av det straffbara området ligger främst i kravet på en avsikt av det angivna slaget (se Nils-Olof Berggren m.fl., Brottsbalken. En kommentar, maj 2012, 17:10 s. 2 och 17:2 s. 2).

7. Gärningar som medför lidande, skada eller olägenhet motsvarar sådana förfaranden som kan grunda ansvar för förgripelse mot tjänsteman enligt 17 kap. 2 § brottsbalken. Det kan vara fråga om gärningar av högst varierande slag. Exempel är att någon utövar skadegörelse mot ett vittnes egendom eller utsätter denne för påtryckningar som kan jämföras med olaga tvång enligt 4 kap. 4 §. Det kan också vara fråga om hot om åtal, angivelse eller lämnande av menligt meddelande, men också hot om förtal. Det kan dock inte utgöra övergrepp i rättssak att någon betalar en person för att denne ska lämna en falsk utsaga. Man kan nämligen då inte tala om att gärningen innefattar skada eller olägenhet. Att brottsbeskrivningen i 17 kap. 10 § inte innehåller ett särskilt krav på att påtryckningen eller påverkan ska vara otillbörlig har inte praktisk betydelse, eftersom den typen av påtryckningar eller påverkan som straffbeläggs enligt bestämmelsen aldrig kan vara tillbörliga. (Se Magnus Ulväng m.fl., Brotten mot allmänheten och staten, 2012, s. 219 och 235 f.)

8. Det har ifrågasatts om det inte borde vara straffbart att erbjuda betalning för att någon ska ändra en utsaga inför en domstol (se bl.a. Lars Heuman, Köpta vittnen, SvJT 1983 s. 669 ff. på s. 682 f.). Det står emellertid, som redan har antytts, klart att ett sådant förfarande inte omfattas av någon straffbestämmelse (och åtalet bygger inte heller på en sådan tanke).

9. Det är utrett att DS, i enlighet med gärningsbeskrivningen, har presenterat sig för UK som representant för Black Cobra och erbjudit sig att betala det skadestånd som KS hade begärt, om denne tog tillbaka det han hade sagt i målsägandeförhöret. Det är också klarlagt att KS fick reda på DSs agerande. Frågan är om DS därmed, som påstås i åtalet, har angripit KS med en gärning som medförde lidande eller olägenhet för denne, alternativt med hot om en sådan gärning, för att denna hade avgett sin utsaga inför domstolen.

10. KS har förklarat att han blev rädd för att medlemmar ur Black Cobra skulle göra hans mor UK illa på grund av det som han hade berättat som målsägande. DSs handlande har därmed rent faktiskt medfört obehag för KS. Detta är emellertid inte avgörande för om handlandet är straffbart som övergrepp i rättssak. För att det ska röra sig om ett sådant brott måste agerandet från objektiva utgångspunkter svara mot lagens krav på att det ska vara fråga om lidande eller olägenhet. Dessutom måste handlandet *antingen* i sig ha innefattat ett angrepp *eller* ha innefattat ett hot om ett angrepp.

11. Ett erbjudande om betalning för att en utsaga ska ändras kan, som framgått, inte i sig anses medföra vare sig lidande eller olägenhet. Frågan är då om något av dessa kriterier är uppfyllt genom att erbjudandet framfördes samtidigt som DS presenterade sig som representant för Black Cobra.

12. Den omständigheten att någon presenterar sig eller på något annat sätt uppträder som representant för en organisation kan under vissa förhållanden innefatta ett angrepp, eller innebära ett hot om ett angrepp, som medför lidande eller olägenhet. Det gäller exempelvis om det samtidigt sägs sådant som syftar på att medlemmar i organisationen har en benägenhet att ta till våld eller att utföra skadegörelse. För att det ska röra sig om ett angrepp, eller ett hot om ett angrepp, som medför lidande eller olägenhet, måste det emellertid fordras att det finns anledning att uppfatta situationen som ett sådant angrepp eller hot.

13. Det har inte kommit fram att DS, när han presenterade sig för UK och framförde sitt erbjudande om betalning, nämnde Black Cobra på ett sådant sätt att det gav anledning att uppfatta omnämmandet som ett straffbart angrepp. Hans agerande har därmed inte innefattat ett angrepp mot KS eller ett hot om angrepp mot denne som har medfört lidande eller olägenhet på det sätt som förutsätts för ansvar för övergrepp i rättssak.

14. Åtalet för övergrepp i rättssak ska således ogillas. Detsamma gäller KSs skadeståndsanspråk eftersom det grundar sig på åtalet.

Övriga delar av målet

15. DS ska dömas för flera narkotikabrott. De flesta är ringa. Som narkotikabrott av normalgraden ska dock den gärning bedömas som innefattade att han den 17 december 2011 innehade bl.a. tre tabletter om 80 mg oxykodon samt den gärning som bestod i att han den 7 februari 2012 innehade dels för annans räkning 120 tabletter om 80 mg oxykodon, dels för egen räkning bl.a. 17 tabletter om 80 mg oxykodon och 85 tabletter om 40 mg oxykodon. Dessutom ska DS dömas för rattfylleri och olovlig körning, grovt brott, samt för brott mot knivlagen vid två tillfällen och för brott enligt 9 kap. 2 § vapenlagen (innehav av 21 kulpatroner).

16. Brottslighetens straffvärde bestäms huvudsakligen av allvaret i narkotikabrottsligheten. Straffvärdet av denna brottslighet motsvarar åtminstone fängelse sju månader. Den samlade brottslighetens straffvärde motsvarar fängelse åtta månader. Vid en straffmätning saknas det skäl att avvika från straffvärdet.

17. DS har tidigare åtskilliga gånger dömts för brott. Flera gånger har påföljden bestämts till fängelse eller till sluten ungdomsvård. Han frigavs villkorligt den 7 september 2011 från det senaste fängelsestraffet med en återstående strafftid om tre månader 21 dagar. Med hänsyn till brottslighetens art och till DSs tidigare brottslighet ska påföljden bestämmas till fängelse. Den villkorligt medgivna friheten ska också förklaras helt förverkad.

18. Den strafftid som DS ska avtjäna på grund av Högsta domstolens dom överstiger, med hänsyn tagen till reglerna för villkorlig frigivning, endast med några dagar den tid som DS ska tillgodoräknas som tid under vilken påföljden har verkställts i anstalt (se 19 a § lagen [1974:202] om beräkning av strafftid m.m.). Skäl saknas emellertid att med stöd av 33 kap. 6 § brottsbalken förordna att påföljden ska anses helt verkställd genom frihetsberövandet (se Martin Borgeke, Att bestämma påföljd för brott, andra upplagan 2012, s. 456 ff.).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Göran Lambertz (referent), Johnny Herre, Martin Borgeke och Dag Mattsson
Föredragande justitiesekreterare: Mattias Nordell